

תכנית הלימודים

זאת תכנית סדר הלימוד אשר ערכתי. אשר לפי דעתי תוכל להיות למופת לרבים הדורשים יסוד בית ספר כללי מתוקן ומסודר במשטר נכון, ובשיטה קבועה ומסוימת הבנויה על אדני ההגיון ויסודי חכמת הפדגוגיא, ועל פיה יצליחו בני הנעורים החפצים לעשות חיל בלמודם:

שלש מדרגות לבית הספר. המדרגה הראשונה מכוונת כנגד ביה"ס הנמוך, השנית כנגד ביה"ס האמצעי והמדרגה השלישית כנגד ביה"ס הגבוה. המדרגה הנמוכה מיוחדת למקרא (תנ"ך), המדרגה התיכונה למשנה וגמרא, והמדרגה העליונה לפוסקים. מלבד הלימודים הראשיים והעקריים הנ"ל (מקרא, משנה, גמרא ופוסקים) ילמדו בכל מדרגה גם שאר ידיעות הנחוצות ליהדות, כמו דקדוק ודרכי המליצה והשיר בספרות הישנה והחדשה, ידיעת לשון ארמית ודקדוקה, כתיבה, דברי הימים לבני ישראל, מוסר הגיון ומחקר.

כל מדרגה מכילה מספר מחלקות וזמן הלימוד של התלמידים בכל מחלקה קצוב לשנה אחת תמימה, רק התלמידים אשר תוצאות הבחינה באחרית השנה יוכיחו כי לא עשו פרי, ולא הצליחו בלמודם באופן שיוכלו להתקדם הלאה, הם ישארו במחלקה הקודמת גם בשנה השנית.

המדרגה הראשונה

הגיל

6 — 5 מחלקה ראשונה

תרגילים בדיבור קריאה וכתובת עברית, קצת מקרא.

7 — 6 מחלקה שניה

תרגילים בדיבור קריאה וכתובת עברית, חמשה חומשי תורה (בראשית עד ברכה).

8 — 7 מחלקה שלישית

השלמת הלימודים הקודמים, נביאים ראשונים. דברי הימים וחמש מגילות.

9 — 8 מחלקה רביעית

למוד הנ"ל, נביאים אחרונים וכתובים כסדרם.

המדרגה השניה

הגיל

10 — 9 מחלקה ראשונה

משניות זרעים — מועד — נשים. תורה ותרגום אונקלוס. דקדוק * הלשון הארמית. דברי הימים קצור ע"פ זאב יעבץ. כתובים אחרונים. תפלות ופיוטים.

* ידיעת לשון ארמית ודקדוקה נחוצה להבנת דברי תרגום אונקלוס (שנקבע לחובה על כל איש מישראל במצות חז"ל לקרות בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום) ותרגום יונתן בן עוזיאל (שהפליגו חז"ל במס' מגילה דף ג' ברום ערכו וגודל מעלתו), וקדמונינו ז"ל השתמשו הרבה ושאומו מימיהם לרוב מדברי התרגומים

11—10 מחלקה שניה

משניות נזיקין — קודשים — סהרות. תנ"ך עם תרגום יונתן בע"ז. דקדוק הלשון הארמית. ודברי הימים לב"י ח"ב. "משלי שועלים". "אגרת בעלי חיים"

אשר שניהם נתנו בסיני לפי מסורת חז"ל (ר"ל הבאורים והכונות הנכללות בהם להבנת הכתובים) ונתיסדו בימי עזרא בלשון ארמית ונכתבו ע"י אונקלוס מפי ר"א ור' יהושע ור' עקיבא וע"י יונתן בן עוזיאל מפי חגי זכרי ומלאכי: וגם באמת בענין פשט הכתובים אין ערוך אליהם, כאשר העיד הראב"ן בסוף הקדמת פירושו עה"ת: "ומתרגם התורה ארמית תרגם אמת, ובאר לנו כל הנעלמת" יעו"ש שהאריך עוד בשבחיו של אונקלוס מאד, וכן רש"י והרמב"ן ז"ל הם שותי מימיו ונושאי כליו של אונקלוס בכל מקום וגם כמו כן רש"י ורד"ק ישימו להם לקו ביאורים של תרגום יונתן לנ"ך. וגם להבנת דברי התלמוד הבבלי והירושלמי והמדרשים נחוצה מאד ידיעת השפה הארמית על בוריה, מלבד אשר כמה תפלות נתיסדו בלשון ארמית, וכמה קולמוסין נשתברו בין רבותינו הפוסקים הקדמונים ז"ל על נוסח תפלת "כל נדרי" של ליל יוה"כ אם הוא לשון עבר או על נדרים שלהבא בלשון עתיד, עד שקם החכם המדקדק הר' זאב היידנהיים ז"ל וגלה כל תעלומות הנוסח הזה ע"פ דקדוק לשון ארמית אשר היתה באמנה אתו, וכבר קדמו בעקרי הדברים הגאון מהריעב"ץ ז"ל בספרו מור וקציעה לאו"ח סי' תרי"ט ובסי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' קמ"ה ובח"ב מסדור תפלה שלו בהנהגת ליל יוה"כ יעו"ש), וכהנה וכהנה הלכתא גבירתא איכא למשמע מידיעת לשון ארמית ונ"מ טובא לדינא במקומות רבים.

12 — 11 מחלקה שלישית

גמרא עם פ' רש"י ברכות. שבת. עירובין ופסחים. תנ"ך עם רש"י. ס' מכלול לרד"ק
תולדות ישראל מר"ז יעבץ ח"א. "יוסיפון" "ספר הישר". שירי רשב"ג. ס'
"מבחר פנינים" ותקון מדות הנפש לר"ש בן גבירול.

13 — 12 מחלקה רביעית

גמרא פ' רש"י מיומא עד סוף סדר מועד, יבמות, כתובות, תנ"ך ע"פ רשב"ם
אבן עזרא ורד"ק ס' צהר התיבה ו"שערי תפלה" לר' זלמן העניו, תולדות ישראל.
"קדמוניות היהודים" "שארית ישראל" (הנקרא יוסיפון ח"ב) "שבט מיהודה"
שירי ר' יהודה הלוי. ספרי מוסר — ספר הישר המיוחס לר"ת וס' ארחות צדיקים.

14 — 13 מחלקה חמישית

גמרא עם רש"י נדרים עד סוף נשים. ושלשת הבבות מסדר נזיקין. שירי ראב"ע
ס' מלות ההגיון להרמב"ם. "רוח חן" לר' יהודה אבן תיבון. ס' בחינת עולם
לבדרשי. וס' "אבן בוחן" לרבנו קלונימוס.

15 — 14 מחלקה ששית

גמרא עם רש"י סנהדרין עד סוף נזיקין וכל סדר קדשים עם מס' גדה לסיום
הש"ס הבבלי. תנ"ך עם פירוש "מכלול יופי" לר' שלמה בן מלך. "מחקרי לשון"
"ודקדוק תלמוד בבלי". ס' "יוחסין השלם". "שלשלת הקבלה" שירי ר' משה
אבן עזרא, "ספר היראה" ו"אגרת התשובה" לר' יונה התסיד.

16 — 15 מחלקה שביעית

גמרא עם תוספות ברכות מועד. נשים. תנ"ך עם רלב"ג ועקידה. ספרי המדקדקים

האחרונים. משניות עם פירוש הרמב"ם "צמח דוד" ו"קורא הדורות". תחכמוני
לר' יהודה אלהריווי וס' המחברות ס' חובת הלבבות.

18—17 מחלקה שמינית

גמרא עם תוספות סדרי נזיקים וקדשים ומסכת נדה. תנ"ך עם פירוש אברבנאל.
משניות עם פירוש הר"ש והרא"ש. ^{אוצר החכמה} "סדר הדורות" שם הגדולים להאזולאי ז"ל.
לישרים תהלה ימגדל עז מרמח"ל ושירי תפארת, ספר הכוזרי.

המדרגה השלישית

הגיל

18—19 שלב ראשון

ברכות מועד נשים עם חדושי הראשונים. אלפסי עם כל המפרשים. הרא"ש
ומפרשיו. משניות עם הרב. תנ"ך ע"פ רבנו בחיי ואלשיך. מכילתא. ספרא (ע"פ
הראב"ד וק"ה) ספרי (ע"פ זא"ב) תלמוד ירושלמי מועד נשים. תוספתא מועד
נשים. ספר "אמונות ודעות" לר' סעדיה גאון. ו"אמונה רמה" להראב"ד.

19—20 שלב שני

בבלי וירושלמי נזיקים וזרעים. כנ"ל. תוספתא נזיקים וזרעים. ס' מורה נבוכים.

20—21 שלב שלישי

יד החוקה להרמב"ם עם נושאי כליו. ספר המצוות. והשגות הרמב"ן ושאר
מפרשים. ש"ס בבלי ברכות מועד ונשים עם חדושי מהרש"ל מהרש"א מהר"ם
מלובלין ומהר"ם שיף. ברכת הובח וצאן קדשים. תורת חיים וכוס ישועות.
לחם אבירים ושית יצחק. אורח מישור וברכת ראש, שו"ת הרשב"א הרא"ש

והר"ן. מדרש תנחומא ושוחר טוב. פרקי דר"א. מזרחי וגור אריה עה"ת. סמ"ג עם ביאוריו. ס' החינוך. צדה לדרך. מגן אבות להרשב"ץ. אור ה' לר' חסדאי קרשקש. ספר העקרים. ראש אמנה. מפעלות אלוקים ומשמיע ישועה לאברהנאל.

1234567

21 — 22 שלב רביעי

ארבעה טורים עם ב"י, ב"ח וד"מ ודרישה ופרישה, ש"ס בבלי עם חרושי המפרשים מהרש"ל וכו' ככל הנ"ל. סדרי גזיקין קדשים ומס' גדה, תנא דבי אליהו ופסיקתא ושאר מדרשים, ס' גבורות ה', תפארת ישראל, דרך חיים, נתיבות עולם ובאה"ג למהר"ל מפראג, בית אלקים להמבי"ט ז"ל, תורת העולה להרמ"א ז"ל, ס' „נוה שלום“ (להר" אברהם שלום בר' יצחק), „מעשי ה'“ (להר" אליעזר אשכנזי), שו"ת הריב"ש ותשב"ץ ותרומת הרשן ושו"ת מהר"י קולון, יד יוסף עה"ת לר' יוסף צרפתי ו„אור החיים“ עה"ת.

22 — 23 שלב חמישי

ארבעה חלקי „שלחן ערוך“ עם סמ"ע, ס"ז וש"ך, מ"א, ב"ש, ח"מ, באר הגולה, כנסת הגדולה, פרי"ת, חק יעקב ותורת השלמים, ש"ס בבלי עם פני יהושע וצל"ח וכפות תמרים וטורי אבן והפלאה ואור חדש. ס' פרשת דרכים, נפוצות יהודה (למהר"י מוסקאטו) ועוללות אפרים, שו"ת רלב"ח ורדב"ז ומבי"ט ומהר"ט ומהרשד"ם, שו"ת מהרש"ל ושו"ת הרמ"א ושו"ת בית יוסף, „שער המלך“ ו„מרכבת המשנה“ על הרמב"ם, עין יעקב עם חרושי אגדות של הקדמונים ויתר פי' שבד' ווילנא, תנ"ך עם פי' המלבי"ם ויתר המפרשים האחרונים שאינם מתנגדים לדחז"ל, נשמת חיים לר' מגשה בן ישראל, של"ה הקדוש וס' חרדים וספר ראשית חכמה וכוזרי שני הנקרא מטה דן.

23 — 24 שלב ששי

ארבעה חלקי ש"ע עם פמ"ג ופרי תואר, מקור חיים וחות דעת ונתיבות המשפט

אוצר החכמה

ותורת גיטין, קצות החשן ואבני מלואים, כרתי ופלתי ואורים ותומים, תבואות שור ולבושי שרד וראש אפרים וטיב גיטין, ברכי יוסף, סדרי טהרה, עצי ארזים, עצי אלמוגים ושלחן עצי שטים, בית מאיר ובאור הגר"א וחדושי רע"ק איגר (על הש"ע) וש"ע של הרב בעל התניא ז"ל ושאר אחרונים, ש"ס בבלי עם חדושי ראש יוסף וחתם סופר, רע"ק איגר וספר גאון יעקב, קרן אורה, חדושי הרי"מ מווארשא ושאר אחרונים, משניות עם פי' תפארת ישראל ותוס' רע"ק איגר, שנות אלי, אלי' רבה, משנת חכמים על הרמב"ם ומעין החכמה על תרי"ג מצוות, שו"ת שבנות יעקב וחכם צבי, חות יאיר ושאלת יעב"ץ, שאגת ארי' ונודע ביהודה חתם סופר ובית אפרים, שו"ת רע"ק וברית אברהם ושאר האחרונים ס' בינה לעיתים, יערות דבש"ו, ערבי נחל, אפיקי יהודה ו"טל אורות", ספר הברית, מעשה טוביה, יסודי ההגיון להגאון מלבי"ם ז"ל, ס' תכונת השמים על ה' קדוש החודש להרמב"ם מר' רפאל מהנובר, מצרף לחכמה" (להג"מ יש"ר מקנדיאה) אמונת חכמים להג"מ אבי עד ש"ש, מגדל עוז להג"מ יעב"ץ בצרף חבורו על סדור התפלה ב' חלקים, מסלת ישרים לר' משה חיים לוצטו, ס' אגרות צפון וספר "תורב" להרב ר' שמשון רפאל הירש ז"ל, יסוד ושורש העבודה לר"א זיסקינד מהוראדנא ז"ל ויסוד האמונה ועמוד העבודה לר' ברוך מקאסוב ז"ל ס' באר מים חיים עה"ת וס' לקוטי אמרים הנקרא תניא להרב ז"ל.

מלבד כל אלה ילמדו במדרגה העליונה בכל מחלקותיה ס' דברי ימי ישראל ותולדות חכמי ישראל, דברי ימי עולם ומוסדי ארץ, מחקרי ארץ השלם וגלילות הארץ, ס' ידיעות הטבע ותולדות הטבע, יסודי חכמת השעור ותולדות השמים ויסוד העבור, ועוד ספרי חכמה ומליצות ושירים וספורים נבחרים ממיטב הספרות החדשה. אלה אשר אין נודף מהם ח"ו ריח מינות והתנגדות למסורת קדומים. וגם ספרי תולדות הגדולים המצוינים כמגילת ספר" (תולדות ה"חכם צבי" ומהרי"ע ז"ל) וזכר רב" (תולדות הגאון בעל תורת יקותיאל ז"ל), עליות

אליהו" (תולדות הגר"א מוילנא) "תולדות אדם" (לתלמידו הג"מ זלמן מחילנא),
 "חוט המשולש" (תולדות הג' רע"ק איגר ובעל חתם סופר) ועוד תולדות אנשי
 מופת כאלה המלהיבים את לבות בני הנעורים לאחוז בדרכיהם וללכת בעקבותיהם.

אח"ח 1234567

מובן מעצמו כי להשתמש בתכנית זו למעשה עוד חסרים לנו
 האמצעים הנחוצים, וביחוד אין לנו מורים מוכשרים ככל הדרוש
 להוציא כלי למעשהו, וגם אין הדברים האלה אמורים רק בעד תלמידים
 צעירים בני חמש ושש המתחילים ללמוד עתה וילכו ממדרגה למדרגה
 וממחלקה למחלקה כסדרן, אבל לא בעד הנערים הגדולים אשר
 כבר פעלו עליהם סדרי החנוך הישן לרוע, והם צריכים לכמה תקונים
 ושנויים מהסדר האמור איש איש כפי ערך קלוקל חנוכו*. ולכן גם
 בעירי וגם בערים אחרות לע"ע עוד לא נוכל לצאת ידי חובתנו
 ולמלא את כל תנאי ואופני סדר הלימוד הנוכחי, רק כבר אמרו חז"ל
 "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה", וטוב
 לנו לתקן ולהיטיב בדרכי החנוך והלימוד כמה פרטים שיעלו בידינו.

* וכיוצא בזה כתב הרמב"ם בחבורו הגדול סוף פרק ד' מהלכות דעות
 הלכה כ"א אתר שהורה לנו סדר נכון ושלם בהנהגת הבריאות דבר יום ביומו
 סיים "כל המנהיג עצמו בדרכים האלו שהורינו אני ערב לו שאינו בא לידי
 חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה וכו' אלא אם כן הי' גופו רע מתחלת ברייתו,
 או אם הי' רגיל במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, וכל המנהגות
 הטובים האלו שאמרנו אין ראוי לנהוג בהם אלא הבריא אבל החולה או מי
 שאחד מאבריו חולה או מי שנהג מנהג רע שנים רבות יש לכל אחד מהם דרכים
 אחרים והנהגות כפי חליו" עכ"ל הזהב.

ואם רק נניח לעת כזאת אבן פנה למוסדות החנוך הישר חפץ ה' בדינו יצליח במשך הזמן לבנות מקדשו כמו רמים. 1234567

והנה נא ידעתי כי בראשית ההשקפה השטחית ישתומם הקורא את דברי אלה ויצחק בלבו על רבוי ספרי הלמודים אשר חשבתי בזה ואשר לפי דעתי ירבצו כמשא לאיפה ויעמיסו על התלמידים עול גדול ובלתי אפשרי. אולם באמת לא כן הדבר, כי אחרי השקיפי בעין חודרת ושקלתי בפלס מאזני השכל הדק היטב, ראיתי ונוכחתי כי היא דרך ארוכה וקצרה. ואם אך ילמדו התלמידים בסדר ישר והגון ובמשטר נכון ומתוקן כפי התכנית הנוכחית. ותחת יד מורים מעולים ומומחים נבוני דבר לאשורו איש איש במקצוע שהוא מומחה בו ביתרון הכשר. אזי ילכו מחיל אל חיל לאט לאט ויצעדו בצעדי ענק וירבו מקנתם קפלים לתושיה בעמל לפי כוחותם, כפתגם הנודע (אשר הגאון בעל מרכבת המשנה על הרמב"ם בהקדמת ספרו השתמש בו ג"כ לענין סדר הלמוד) אוצר החכמה "הסדר בהוצאה הוא חצי הפרנסה". וכמליצת רבה בב"ח "לאו משום דנפיש מיא אלא משום דרדיפי".

* * *

בענין זה יתבאר המאמר התמוה של רבב"ח בבא בתרא ע"ג:

* * *

ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן
בספינתא וחזינן ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא
ורישיה ברקיע, ואמרינן ליכא מיא, ובעינן ליחות לאקורי
נפשינן. ונפק בת קלא ואמר לן לא תיחותו הכא, דנפלת
ליה חציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא אארעא,
ולאו משום דנפיש מיא אלא משום דרדפי מיא. אמר רב
אשי ההוא זין שדי הוא.

1234567

רש"י: אמרינן ליכא מיא? היינו סבורין שאינן עמוקים הואיל
ולא קאי במיא אלא עד קרצוליה. חציצא גרזן או מעצד. לבר נגרא
חרש עצים. ולא משום דטמיקי מיא מהלך שבע שנים לא הגיע החציצא
לקרקע אלא משום דרדיפי מיא מתוך חריפות הנהר לא היה נצלל
עדין ולא מחמת העומק בלבד.

אוצר החכמה

מאמר זה רומז על מצב האומה הישראלית בגלות שנמשלה
לספינה המיטרפת בים. הציפרא רומז על אחד מהתלמידים המכונים
בשם צפרים כפרוש העקדה * לחזו צפרי דמטללי וקיימי, וכן
נמשלו דברי תורה לצפרים. * *

* שער ג"ס בפירושי לאגדת רבה ב"נ ב"מ פ"ו.

* * וגם רמז בזה עמ"ש במנחות לענין שכחת התורה. כל המשמר תורתו

ובעירובין ג"ד ע"ב ובעבודה זרה י"ט איתא מאי דכתיב "לא יחרוך רמיה צידו" משל לציד שצד צפרים אם ראשון ראשון משבר כנפיו, כולן מתקיימות בידו. ואם לאו, אין מתקיימות בידו. יעו"ש עוד שדרשו ג"כ בדרך זו "הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה" אם אדם עושה תורתו חבילות חבילות מתמעט, ואם קובץ על יד ירבה. ואמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברו עליה. ואמר רנב"י אנא עבדתה ואיקיים בידי. ובוה יבוא אל נכון המשך הכתובים בספר משלי. כי רישא דקרא הוא "אל תיגע להעשיר" כמו שפירש"י שם לעשות גירסתך חבילות חבילות" כי סוף שתשכחנה. וזה התלמיד האי ציפרא היה מהני רבנן דידעי להא מילתא ועברי עליה. ולא נתקיים תלמודו בידו. כי התלמיד הלז דקאים עד קרסוליה במיא ורישיה ברקיע לא שחה ארוכות ידיו בעומק ים התלמוד לארכו ולרחבו, ושטף מימיו אליו לא יגיעו רק עד קרסוליו. רק כפות רגליו הציג על שטח תהום הלימודים מקופיא ולא ירד לעומק העיון לחזור על גירסתו ולקבוץ על יד את שמועתיו הדק היטב. ואעפ"כ ראשו למרום ימריא. ירקיע שחקים, מועף ביעף. בלתי מוצק יסוד נאמן פנת יקרת מתחת, אשר עליו יטע אהלו אפדנו. כדרך המפלפלים

נשמחו משתמרת" משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו אמר כמדומה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה? "נשמתי אני נוטל ממך". העבדים המקבלים לשמור על צפור התורה אלו תלמידי הישיבה. ובסוטה ל"ה ע"א דרשו "התעיף עיניך בו ואיננו" (ועי' ברכות ה' ע"א) אין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו. ועל כרחך סמך אסיפא דקרא דכתיב "כי יעשה לו כנפים כנשר ועוף השמים". כמ"ש המרש"א בת"א שם.

שלא שמשו כל צרכם בגמרא, והם מורים הלכה מתוך משנת הפוסקים
 והם מבלי עולם כדאיתא בסוטה כ"ב ע"א. ובמהרש"א שם. "ואמרינן
 ליכא מיא" כי השבנו שבאמת כבר עבר את מעבר ים התלמוד
 עד תומו והגיע להוראה "ובעינן ליחות לאקורי נפשינן" מלשון המורגל
 בדחז"ל "נתקררה דעתו" כי כבר היתה רוחנו נוחה ממנו ונתקררה
 דעתנו בזה, "ונפק בת קול וא"ל לא תיחותו הכא דנפלא לי חציצא
 לבר נגרא" הוא ת"ח המכונה בשם זה בכמה דוכתי בש"ס "לית נגרא
 ובר נגרא דיפרקינה", וכמו שדרשו על החרש והמסגר שהם הת"ת.
 "הא שב שני" רומז לשבעים שני חיי האדם שחלקום הקדמונים
 לשבע תקופות "ולא מטיא אארעא" ר"ל שלא הגיע עד קיצו ולא
 נתקיים תלמודו בידו. "ולאו משום דנפשי מיא אלא משום דרדיפי"
 ר"ל כי משברי נחלי הלמודים התרוצצו בקרבו בשטף עז, רדופים
 וסוערים כהמות ים לגליו ברדיפה זמרוצה יתירה, בחפזן ובדלוג
 מבלי שמירת הסדר הישר והנכון, והדרגת הלמודים ללכת לאט לאט
 מן הקל אל הכבד ומן המוקדם אל המאוחר ולגמור והדר לסבור
 אשר אך הסדר יגן בעד קיום והצלחת הלמוד.

אה"ח 1234567

ועיין בש"ע של הרב בעל התניא ז"ל הל' תלמוד תורה בפ"א
 ובפ"ב שהאריך בחיוב מצות ידיעת התורה שאינו יוצא אלא בידיעת
 כל התורה שבכתב וכל התושבע"פ מן המשנה ועד הש"ע ואם לאו
 עובר בלאו ועשה. ובפ"א ס"ה כתב, "ואל יאמר האדם ואיך אפשר
 ללמוד כל התושבע"פ כולה הרי התורה אין לה קץ ותכלית כמ"ש
 לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ונאמר ארוכה מארץ מדה

וגוי כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית ומספר, וכן המדרשים שנתגלו לנו, רק שהתורה מצד עצמה אין לה קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן ובדרשותיהן במדות שהתורה נדרשת. וע"ז יתחדשו ג"כ חדושי ההלכות לאין קץ ותכלית, למי שזוכה לזה אחר שגמר תחלה כל התושבע"פ המסורה לנו ונגלית לעין כל בשר כמו שאמרו חכמים ליגמר איניש והדר ליסבר שהוא עיון בעומק הטעמים, עכ"ל הקדוש. וכ"כ גם הגאון מהריעב"ץ ז"ל בסדור תפלה שלו בפ"י המעמדות ליום ראשון על מימרא דר' תנחום בפ"ק דע"ז לעולם ישלש אדם שנותיו במקרא ובמשנה ובתלמוד, יעוש"ה בפ"י יעב"ץ ד"ה תלמוד, ודבר אלוקים בפיו אמת. ועיי' מהרש"א סנהדרין דף כ"ד ע"א בחא"ג, על מאחז"ל במחשכים הושיבני כמתי עולם זה תלמודה של בבל, בסוף הדבור, ואחז"ל אם ראית תלמיד שתלמודו קשה עליו כברזל בשביל משנתו שאינה סדורה לו (תענית ח' ע"א) ע"ש.

מי יתן ויתיסדו בימינו בתי אולפנא כאלו ברוב ערי מדינתנו. ובוזה נקרב הגאולה בעזה"י כמו שהבטיחנונו בזה המהר"ל מפראג ובעל ווי העמודים (במקומות שציינתי לעיל בראשית המאמר). ובצדק נוכל להמליץ ע"ז בדרך צחות מאמר המדרש הידוע "אלו ניתנה התורה לישראל על הסדר היו יכולים להחיות מתים", באשר אם נאחזו בסדר הלמוד הנכון כהוגן, אזי נוכל להחיות את העצמות היבשות בישראל שאין בהם לחלוחית של תורה ומצוה (סנהדרין צ"ב ע"ב) אשר כמתי עולם נחשבו. ועליהם אמרו חז"ל (כתובות קי"א ע"ב) "עמי הארץ אינם חיים לעתיד לבוא שנאמר מתים בל יחיו

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

רפאים בל יקומו, במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר", ובוה
גרים קרן התורה הקדושה ונגן בעד שכחתה, כי היא חיינו ואורך
ימינו ובגלל זה נזכה לטל תחי' בזמן קרוב בגאולת ישראל במהרה.

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

הכתובת :

הרב ישראל הייטנר, רח' בית-לחם 25, חיפה

ראשית, ת. ד. 5010, ירושלים.

123456789

1011121314

דפוס סלומון, ירושלים.

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org